

Rynek ziemniaka – stan i perspektywy

Tadeusz Plichta

Od ponad 40 lat powierzchnia uprawy ziemniaków w Polsce sukcesywnie zmniejsza się. Skala tego procesu jest bardzo duża - niespotykana w żadnym innym kraju europejskim.

W latach 70-tych ubiegłego wieku ziemniaki zajmowały w Polsce powierzchnię 3 mln ha, co stanowiło 18% udziału w strukturze zasiewów. Pod względem wysokości zbiorów byliśmy drugim producentem na świecie. W 2016 r., według IHAR-PIB, powierzchnia uprawy ziemniaków w gospodarstwach rolnych wyniosła około 300 tys. ha. Uwzględniając dodatkowo powierzchnię uprawy ziemniaków w ogródkach przydomowych, szacowaną na około 8 tys. ha, całkowita powierzchnia to prawdopodobnie 308 tys. ha.

Największą w kraju grupę producentów ziemniaków stanowią małe gospodarstwa, produkujące je na własne potrzeby i stosujące niskonakładowe technologie uprawy. W województwie pomorskim, w 2016 r., ziemniaki uprawiano na obszarze 32,7 tys. ha.

Zmiany powierzchni uprawy, plonów i zbiorów przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Zmiany powierzchni uprawy, plonów i zbiorów ziemniaków w Polsce

Lata	Powierzchnia uprawy (tys. ha)	Plony (dt/ha)	Zbiory (mln ton)
1991-1995	1694	161	27,34
1996-2000	1292	181	23,37
2001-2005	813	181	14,68
2006-2009	525	190	9,88
2010	401	211	8,45
2011	406	230	9,36
2012	373	242	9,04
2013	346	210	7,29
2014	277	278	7,69
2015*	308*	217*	6,68
2016**	310**	270**	8,37

* szacunek IERiGŻ-PIB oraz IHAR-PIB

** prognoza IERiGŻ-PIB oraz IHAR-PIB

Wzrost powierzchni uprawy ziemniaków w 2015 r. jest pozytywnym zjawiskiem przełamującym wieloletnią tendencję spadkową. W województwie pomorskim udział ziemniaków w strukturze zasiewów, w ostatnich latach, wynosi powyżej 3%, tj. około 19 tys. ha i jest wyższy od średniej krajowej.

Ciągłe ograniczanie uprawy ziemniaków, a tym samym zmniejszenie się jego udziału w strukturze zasiewów, jako gatunku z grupy okopowych, z punktu widzenia potrzeby stosowania właściwego płodozmianu w modelu zrównoważonego rolnictwa, jest bardzo niekorzystne. Proces ten potęgowany jest zachodzącą koncentracją upraw ziemniaków. W dalszym ciągu jednak uprawą tego gatunku w 2014 roku zajmowało się ponad 400 tys. gospodarstw rolnych. W 2015 roku liczba ta była zbliżona do poprzedniego roku.

Blisko 90% gospodarstw, z ogólnej liczby producentów ziemniaków, posiadało plantacje o powierzchni do 1 ha, a ich udział w ogólnym areale uprawy ziemniaków wynosił około 30%. Najwięcej gospodarstw rezygnujących z uprawy ziemniaków to gospodarstwa mniejsze obszarowo, produkujące na własne potrzeby oraz gospodarstwa produkujące ziemniaki na powierzchni do 2 ha. Plantacje powyżej 10 ha stanowią 30% ogólnej powierzchni upraw.

Jest wiele przyczyn ciągłego zmniejszania się liczby gospodarstw uprawiających ziemniaki i zmniejszającego się arealu uprawy tego gatunku. Do najważniejszych należą: ograniczenie wykorzystania ziemniaków jako paszy gospodarskiej tylko do plonu odpadowego, który z powodu niskiej jakości nie można sprzedać; wysokie koszty uprawy ziemniaków, w porównaniu do innych gatunków roślin rolniczych; trudności ze sprzedażą zbiorów przez małych producentów (rozwoj sieci sklepowych współpracujących z dużymi, specjalistycznymi gospodarstwami lub centralami konfekcjonowania ziemniaków z ciągłością dostaw); obawy producentów oraz utrudnienia eksportowe

związane z chorobami bakteryjnymi, wykrywanymi w naszym kraju dość często, a także zmniejszające się spożycie ziemniaków, które coraz częściej traktowane są przez konsumentów jako warzywo.

Rok 2015 był jednym z niewielu, w ostatnim dwudziestopięcioletniu, kiedy powierzchnia uprawy ziemniaków wzrosła.

W 2016 r. areal uprawy ziemniaków w Polsce był zbliżony do roku minionego, nawet nieznacznie wzrósł. Wysokie ceny ziemniaków jadalnych zachęcały do dalszego powiększenia powierzchni uprawy. W dalszym ciągu będzie natomiast postępowała specjalizacja gospodarstw w uprawie ziemniaków dla konkretnego kierunku produkcji.

Bardzo ważnym elementem produkcji i zbiorów ziemniaków, w trakcie postępującej specjalizacji gospodarstw, jest analiza powierzchni uprawy, uzyskanych plonów i zbiorów. Na podstawie wywiadów środowiskowych i danych GUS, w tabeli 2 przedstawiono skalę produkcji ziemniaków w poszczególnych kierunkach ich użytkowania.

Tabela 2

Skala głównych kierunków produkcji ziemniaków w Polsce, w 2014 r.

Kierunek produkcji ziemniaka	Powierzchnia uprawy (tys. ha)	Plon (t/ha)	Zbiory (w tys. ton)
Ziemniaki wczesne	12,0	25,0	300
Przetwórstwo spożywcze	30,0	40,0	1200
Jadalne konfekcjonowane	30,0	35,0	1050
Krochmalnictwo	20,0	38,0	760
Nasiennictwo	5,3	20,0	106
Wielokierunkowy	179,6	23,8	4273
Razem	5276,9	28,8	7689

Źródło: szacunek IHAR-PIB na podstawie GUS

W Polsce, w 2015 r., z uwagi na suszę w okresie wegetacji, plony, a tym samym i zbiory były niższe niż w roku poprzednim i wyniosły 6,68 mln ton. Wzrost powierzchni uprawy ziemniaków nie zrekompensował strat w plonach, które średnio w kraju wyniosły 217 dt/ha. W województwie pomorskim nastąpił wzrost powierzchni uprawy do poziomu 20 tys. ha. Ale, co warto zaznaczyć, wzrost poziomu uzyskanych plonów (259 dt/ha) spowodował uzyskanie zbiorów na poziomie roku poprzedniego – 518 tys. ton.

Ważnym elementem, wpływającym na poziom produkcji ziemniaka, jest produkcja nasienna. Według danych PIORiN, w 2015 roku powierzchnia uprawy objęta kwalifikacją połową zwiększyła się i wyniosła – 5,64 tys. ha. Oznacza to, że powierzchnia reprodukcji sadzeniaków zwiększyła się o 6,8%, w porównaniu z ro-

kiem poprzednim. W sezonie 2015/16 podaż kwalifikowanych sadzeniaków jest mniejsza niż w roku poprzednim. Powierzchnia reprodukcji wzrosła wprawdzie, ale nie na tyle, aby zrekompensować spowodowany suszą spadek produkcji. Ze względu na mniejszą podaż i zachęcające do rozszerzenia uprawy ceny ziemniaków, w najbliższym czasie należy oczekiwać wzrostu cen rynkowych kwalifikowanych sadzeniaków.

W sezonie 2015/16 obroty rynkowe ziemniakami wyniosą ok. 3,93 mln ton i będą o ok. 5% mniejsze, w porównaniu z sezonem 2014/15. Zmniejszy się przetwórstwo ziemniaków na skrobię i na spirytus. Nieco większe może być wykorzystanie ziemniaków do produkcji frytek i chipsów. Łącznie przemysłowe wykorzystanie ziemniaków może być o ok. 3% niższe niż w sezonie poprzednim.

Z powodu wzrostu cen i słabej jakości ziemniaków ich spożycie może obniżyć się o kilka procent, a sprzedaż ziemniaków do bezpośredniej konsumpcji będzie mniejsza od ubiegłorocznej o ok. 7% i wyniesie ok. 1,90 mln ton. Przypuszczalnie do 1,12 mln ton zmaleje poziom samozaopatrzenia. Przewiduje się, że w sezonie 2015/16 kanałami rynkowymi (skup, sprzedaż hurtowa, sprzedaż targowiskowa, eksport) rozdysponowane będzie ok. 56% zbiorów.

Sytuacja cenowa ziemniaków jest zróżnicowana w poszczególnych rejonach Polski. Tradycyjnie najdroższe ziemniaki na targowiskach i na rynkach hurtowych są w zachodniej i południowo-zachodniej części naszego kraju, zaś najtańsze w centralnej i południowo-wschodniej Polsce.

W pierwszych miesiącach bieżącego sezonu najniższe ceny na targowiskach notowano między innymi w województwie pomorskim. Najwyższe zaś w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim.

Ceny detaliczne ziemniaków w minionym sezonie były o 38% niższe, w porównaniu z sezonem 2013/14 i wyniosły średnio 0,97 zł/kg, wobec 1,56 zł/kg w sezonie poprzednim. W pierwszych trzech miesiącach sezonu 2015/16 ceny były średnio wyższe o 16% niż przed rokiem. We wrześniu ubiegłego roku osiągnęły poziom 1,17 zł/kg. W dalszej części sezonu nastąpił dalszy wzrost cen. W okresie zimy i wiosny osiągnął on poziom 1,30 - 1,40 zł/kg.

Analiza bieżącej sytuacji rynku ziemniaka pozwala stwierdzić, że w najbliższej perspektywie nie przewiduje się istotnych zmian w zakresie poziomu powierzchni uprawy, spożycia i przetwórstwa tego gatunku, o ile nie wystąpią nieprzewidywane czynniki zewnętrzne.

Źródło: IERiGŻ-PIB

